

Пальчинская Мар'яна Вікторівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Одеського національного морського університету

Орленко Ірина Миколаївна – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», консультант-практичний психолог вищої категорії КЗ «Одеська обласна психолого-медико-педагогічна консультація»

УДК: 376:159.922.76-044.332

ПРОЕКТУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті аналізується проектування інклюзивного освітнього простору як необхідна умова подальшого розвитку сучасного українського суспільства. Виявлено важливість інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, його роль в їх соціалізації, інтеграції в систему соціальних відносин і придбанні професійної компетенції.

Ключові слова: соціальне проектування, інклюзивний освітній простір, діти з особливими потребами, соціалізація, соціальна інтеграція

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА КАК СРЕДСТВО СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ СРЕДУ

В статье анализируется проектирование инклюзивного образовательного пространства как необходимое условие дальнейшего развития современного украинского общества. Выявлена важность инклюзивного обучения детей с особыми потребностями, его роль в социализации, интеграции в систему социальных отношений и приобретении профессиональной компетенции.

Ключевые слова: социальное проектирование, инклюзивное образовательное пространство, дети с особыми потребностями, социализация, социальная интеграция

DESIGN OF INCLUSIVE EDUCATIONAL SPACE AS A MEANS OF SOCIAL ADAPTATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

In the article is analyzed the design of inclusive educational space as a necessary condition for the further development of modern Ukrainian society. Identified the importance of inclusive education for children with special needs, his role in their socialization, integration in to the system of social relation sand the acquisition of professional competence.

Key words: social designing, inclusive educational space, children with special needs, socialization, social integration

Сучасна соціокультурна ситуація актуалізує питання пошуку найбільш ефективних методів соціального проектування. Із урахуванням важливості тієї ролі, яку воно відіграє в сучасному світі, необхідно відзначити, що актуальність теми далеко не обмежується сферою теоретизування. Соціально-філософський аналіз соціального проектування, зокрема, соціальні освітні проекти, є одним із методологічних базисів, на якому ґрунтується сучасна практика моделювання соціальних процесів. Соціальне проектування пов'язано із соціальним прогнозуванням, воно дозволяє виокремити певні вектори суспільного розвитку, спираючись на знання існуючих соціальних тенденцій. Таким чином, це дозволяє спланувати соціальне майбутнє у разі свідомого впливу людей на існуючу соціальну систему. Прогнозування є попередньою умовою розробки та реалізації соціального проекту та необхідне для аналізу ситуації як на стадії оцінювання поточного стану, так і при оцінюванні параметрів проекту.

Прогнозування в цьому випадку дозволяє оцінити наслідки реалізації проекту, а також ефективність запропонованих дій щодо оптимізації соціальних процесів.

Під соціальним проектуванням розуміється «вид діяльності, яка має безпосереднє відношення до розвитку соціальної сфери, організації ефективної соціальної роботи, подолання різноманітних соціальних проблем» [5, с.19]. Цей вид діяльності найчастіше містить «конструювання індивідом, групою або організацією дії, спрямованої на досягнення соціально значущої мети і локалізованої за місцем, часом і ресурсами» [5, с. 20].

У найбільш загальному вигляді об'єктом соціального проектування є соціальна система або окрема підсистема, її елементи, їх взаємодія тощо. Результатом соціального проектування є модель, що відображає структуру проектного об'єкта, його бажані характеристики та інші істотні аспекти.

Розробка системи понять, які описують досліджуваній соціальний об'єкт або процес, дозволяє сформулювати концепцію технології соціального проектування, яка є сукупністю матеріальних та ідеальних елементів, певна взаємодія між котрими забезпечує досягнення поставлених цілей. Соціальне проектування також представляє собою особливий вид планової діяльності, суть якої полягає в науково обгрунтованому визначенні «основних параметрів формування майбутніх соціальних об'єктів або процесів при максимальному дотриманні та погодженні інтересів суспільства, соціальних груп і особистості»[1, с.17].

Існує велика кількість підходів до визначення місця, сутності соціального проектування, його структури. Наприклад, на думку прихильників об'єктно-орієнтованого підходу, соціальне проектування орієнтоване на створення нового соціального об'єкта або його реконструкцію. Суть соціального проектування у межах цього підходу полягає в науково обгрунтованому визначенні параметрів майбутніх соціальних об'єктів або процесів із метою забезпечення оптимальних умов для їх виникнення, функціонування і розвитку, для яких характерними є:

- 1) розгляд об'єктивних і суб'єктивних факторів соціального відтворення в якості рівноправних;
- 2) розуміння проектування як органічного етапу соціальної роботи;
- 3) акцентування уваги на зворотному зв'язку між діагностичною та конструктивною стадіями процесу вироблення рішення [10, с.15].

Соціальний проект у межах об'єктно-орієнтованого підходу повинен відповідати вимогам конкретності, прямого зв'язку з управлінням суспільством і науковою обгрунтованості. У даному випадку соціальне проектування має корелювати ізпрвідними тенденціями суспільного розвитку.

Проблемно-орієнтоване соціальне проектування спирається на результати соціологічних досліджень та сприяє перетворенням в економічній, політичній, соціокультурній та інших сферах життя суспільства. Саме тому урамках даного підходу широко використовуються прогностні технології та цей вид соціального проектування називають також прогностичним соціальним проектуванням. Т. Дрідзе відзначає, вище окреслений вид соціального проектування є одночасно антропоцентричним та середовищноцентричним[10, с. 16]. Проблемно-орієнтований підхід враховує зворотний зв'язок між діагностичною та конструктивною стадіями процесу вироблення рішення, розглядає проектування як завершальний етап соціально діагностичної роботи та оцінює об'єктивні і суб'єктивні фактори реалізації соціального проекту як рівноправні. Таким чином, проблемно-орієнтований підхід звертає увагу на вплив суб'єктивного фактора в розробці і реалізації соціального проекту, при цьому твердження про закономірний характер соціального проекту, його наукової обгрунтованості та об'єктивності заперечується прихильниками інших підходів.

Поняття суб'єктно-орієнтованого (тезаурсного) підходу було запропоновано В. Луковим для позначення соціального проектування, що спирається на дію механізму «соціальної та культурної орієнтації людей» [5, с. 34].

Під тезаурсом розуміється система установок, на які орієнтуються люди у своїй

діяльності. Це не хаотична сукупність елементів, а певним чином упорядкована система, у якій існує ієрархія суб'єктивних уявлень про світ. Система орієнтацій певним чином відображає дійсність, в умовах якої існує людина. Тезаурус формується на основі інформації, при цьому тезаурусна систематизація інформації відрізняється від наукової систематизації. Наявність тезаурусних орієнтацій призводить до розбіжностей суб'єктивних образів світу різних людей. Ціннісні орієнтації, які наявні в тезаурусі, враховуються у процесі соціального проектування. Саме вплив тезаурусу на поведінку людей, на думку Лукова, недооцінюється прихильниками інших підходів. Суб'єктно-орієнтований підхід заснований на обліку тезаурусу розробників соціального проекту, він не заперечує значення об'єктивних факторів у розробці і реалізації проекту. Завдання тезаурусного підходу полягає, насамперед, у вивченні реальних мотивів розробки та реалізації соціальних проектів, наякі впливають соціальні традиції, особливості соціального середовища, що потім буде відображено у характері соціальних змін.

Проектування соціальних перетворень має враховувати різні рівні аналізу соціального об'єкту. Можна навести як приклад поняття системи дії, яке відіграє важливу роль у теорії дії Т. Парсонса для опису впливу різних соціальних технологій на стан соціальної організації, які «обумовлюють її функціонування і розвиток» [8, с. 34]. Він розрізняє чотири системи дії: систему поведінки організму, особистісну систему, соціальну систему і культурну систему. Дані системи дії роблять взаємний вплив одна на одну. Перетворення однієї із систем дії позначається на функціонуванні решти систем. Тому при проектуванні змін в одній із вищевказаних систем дії слід враховувати наслідки цих змін для інших систем. Т. Парсонс зазначає, що система дії може породжувати емерджентні властивості соціальної системи. Отже, в технології соціального проектування необхідно враховувати вплив процесів, що відбуваються в соціальній системі, в особистісній і культурній. Для адаптації вищевказаних систем до процесу соціальних змін використовуються певні соціальні технології.

Соціальне проектування може мати різнопланові наслідки для різних соціальних груп, на які воно спрямоване, як позитивні, так і негативні. Позитивний ефект для однієї групи може мати негативний вплив на іншу групу – у цьому випадку можна говорити про суб'єктивний чинник оцінювання ефективності з точки зору досягнення цілей проекту з різних позицій. Мета проектування при цьому повинна включати в себе врахування суперечливих інтересів різних груп, спроби досягнення компромісу, оптимальності вибору.

Необхідність застосування інноваційних технологій у соціальному проектуванні корелює із провідними тенденціями у розвитку суспільства. У сучасному українському суспільстві дуже актуальною є проблема соціалізації дітей з обмеженими можливостями, оскільки окреслені обмеження у більшості випадків є перешкодою для повноцінної соціальної інтеграції. Також слід констатувати відсутність ефективних механізмів професійної та особистісної самореалізації для даної соціальної групи [7, с.22].

Слід зазначити, що у світі, і в Україні зокрема, спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей з особливими потребами. В першу чергу, це означає суттєве обмеження життєдіяльності, яка призводить до соціальної дезадаптації, котра обумовлена порушенням розвитку, спілкування, в майбутньому перешкоджає оволодінню професійними навичками. Освоєння такими дітьми соціального досвіду, включення їх в існуючу систему суспільних відносин, вимагає від суспільства певних додаткових коштів і зусиль (зокрема, спеціальних соціальних програм, реабілітаційних центрів, спеціалізованих навчальних закладів).

Труднощі сімей, в яких виховуються діти з особливими потребами, істотно відрізняються від сімей з нормотиповими дітьми, тому що вони вимагають незрівнянно більших матеріальних, духовних і фізичних ресурсів. Це кардинально змінює соціально-економічний статус сім'ї, порушує соціальні зв'язки, викликаючи соціальну дезадаптацію. У переважній більшості батьків виникає почуття провини, яке супроводжується відчуттям власної неповноцінності. Життя сім'ї зазвичай протікає в умовах психотравмуючої ситуації. Проблема соціальної дезадаптації обумовлена сучасною соціокультурною реальністю, що характеризується високою ступенем складності та невизначеності. Зміни, що відбуваються в

українському суспільстві, призвели до того, що багато сімей з дітьми, що мають особливі потреби, відчувають дефіцит адаптаційних ресурсів. В ситуації зміни якості життя розбита ціла низка соціальних потреб членів сімей, які виховують дітей з особливостями психофізичного розвитку, сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, сімей переселенців з зони АТО та ін.

Соціальна політика щодо таких сімей передбачає надання їм різного роду допомоги, в першу чергу фінансові виплати і пільги. Проте, розміри фінансування соціальних програм і соціального забезпечення недостатні для вирішення проблеми соціальної дезадаптації таких сімей.

В контексті даної роботи ми розглядаємо соціальну дезадаптацію як «повну або часткову втрату особистістю здатності пристосовуватися до нових соціокультурних умов та зміни якості життя» [6, с. 77]. Це порушення взаємозв'язку людини з соціокультурним середовищем, що характеризується неможливістю своєї активної соціальної ролі в певних соціальних умовах, відповідної його потенціалу. Будь-який процес, в якому людина не подолає проблемну ситуацію, ми розглядаємо як соціальну дезадаптацію, зміст якої визначає ставлення людини до проблемної ситуації. Тому виникає необхідність розробляти стратегії ефективної адаптації малозахищених верств українського суспільства до сучасних умов життя.

Саме тому проектування інклюзивного освітнього простору, що відповідає особливостям сучасної соціокультурної ситуації, сприяє підвищенню ефективності сучасної системи освіти, розробки ефективних форм організації освітнього процесу, а також оптимізує функціонування системи соціальних відносин, зокрема завдяки нівелюванню маргінального статусу дітей з особливими потребами та їх родин: ««Соціальна інклюзія» виникла як важлива концепція політики у відповідь на зростаючу соціальну нерівність, що стала наслідком нових умов на ринку праці, та невідповідності існуючої системи соціального забезпечення, які не могли задовольнити потреби різноманітних верств населення» [12, с. 7].

У сучасному світі освіта виступає в якості одного з провідних чинників розвитку суспільства як соціальної системи, а також соціальної мобільності особистості. Як фактор мобільності вона в значній мірі «...підвищує можливість сходження по соціальних сходах, а в цілому ряді випадків є його умовою» [цит. по 9, с. 92]. Це обумовлює особливу роль інклюзивної освіти, її здатністю реагувати на зміну професійних потреб людей, потреби у фахівцях різного рівня, адаптувати освітні ресурси до потреб людини з фізичними обмеженнями.

Інклюзивний освітній простір в даному випадку являє собою процес реалізації спеціальних освітніх програм, послуг та інформаційно-освітньої діяльності, які сприяють соціокультурній інтеграції дітей з особливими потребами в систему суспільної взаємодії: «Практично це знаходить це знаходить вираз у практиці реабілітації інвалідів, кінцевою метою якої є, за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, їх соціальна інтеграція, тобто активну участь в основних напрямках діяльності і життя суспільства, включеність в соціальні структури, ... і пов'язані з різними сферами життєдіяльності людини – навчальної, професійної ті ін.» [2, с. 3] Для людей з обмеженими можливостями отримання освіти і придбання професії – це ефективний засіб соціалізації. Однак сучасна освіта, покликана вирівнювати статусні позиції різних соціальних верств, найчастіше відтворює нерівність, існуючу в суспільстві, встановлює досить жорсткі бар'єри для представників соціальних груп, які «не мають достатніх ресурсів» [3, с. 104]. Отримання додаткової освітньої послуги в процесі професійної освіти зумовлює набуття людиною нової професії, сприяє його працевлаштування і початку самостійної життєдіяльності. Відносно дітей з особливостями психофізичного розвитку, в першу чергу, слід говорити про те, що їх навчання в умовах інклюзії потенційно сприяє горизонтальній і вертикальній соціокультурній мобільності.

Прийняття дитини з особливими потребами – це процес, який проходить різні фази та має свої особливості. Існують певні проблеми у прийнятті батьками своєї особливої дитини, що відображується на якості життя дитини та її подальшій соціальній інтеграції. Соціолог

ЕрікаШухардт у своїй роботі «Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю» описує модель – спіраль та процес прийняття дитини з особливими потребами. Ця модель дозволяє усвідомити у якому амбівалентному стані між невизначеністю та впевненістю знаходяться батьки особливої дитини після її народження, яким тяжким шляхом вони проходять усі фази прийняття своєї дитини. І лише прийняття повертає їм можливість відчуття щасливого батьківства. Найближче оточення, соціальні контакти родини, інтеракція з соціумом – дають можливість не тільки інтеграції дитини у соціальне середовище, а й її соціальної інклюзії [13, с.11].

Найкращою передумовою для оптимального розвитку дитини та її соціалізації є орієнтація суспільства на її компетенції, а не на її вади. Безумовно, діти з особливими потребами як правило, розвиваються атипово, і кожна дитина по-іншому. Але це не є підставою для соціальної ізоляції особливих дітей, яка характерна на даний час для нашого суспільства. Розрив соціальних зв'язків, зниження соціальної участі та солідарності Х. Сильвер зазначає як «прояви соціального відторгнення»[14]. Нестача інтеграції в суспільство на індивідуальному рівні не дає можливості особливої дитині вибудовувати значимі суспільні стосунки з іншими та брати участь у очікуваній соціальній діяльності, що у майбутньому позбавляє її реальних життєвих перспектив. Фактично відсутність доступного інклюзивного освітнього простору заважає дітям з обмеженими можливостями бути конкурентоспроможними на ринку праці, здобувати додаткову освіту і професію, затребувану в сучасних умовах, вести активний спосіб життя. Інклюзивний освітній простір надає рішення цьому комплексу проблем завдяки, наприклад, дистанційному навчанню, що засноване на новітніх інфокомунікаційних технологіях, спеціально розробленим під конкретні цільові групи навчальним курсам, програмам тощо.

Одним із пріоритетних завдань соціальної інклюзії дітей з особливими потребами є «виявлення причин нестачі соціально-емоційних компетенцій»[13, с.10], якими є недостатня комунікація (вербальна/невербальна), недостатня впевненість у стосунках та недостатність можливостей бути дієвим самому, вироблення шляхів формування та розвитку даних компетенцій та забезпечення рівних можливостей для повноцінного розвитку і соціальної взаємодії кожної дитини, незалежно від соціального статусу, психофізіологічних і особистісних особливостей. Сьогодні політика соціального залучення є пріоритетом провідних європейських країн та спрямована на розв'язання проблем дискримінації та обмеженого доступу до джерел підвищення добробуту й основних механізмів інтеграції в умовах соціокультурного суспільства: «За останнє десятиріччя соціальна політика багатьох європейських країн стосовно осіб з інвалідністю зазнала суттєвих змін. Ставлення до цієї соціальної групи людей, як до пацієнтів, якими необхідно лише опікуватися, і які не можуть долучатися до активного суспільного життя, змінилося на ставлення до них, як до повноправних членів суспільства, що мають рівні права з іншими громадянами країни» [4,с.11]

Концепція соціального залучення має широке практичне застосування: на рівні міжнародних організацій, держав розробляються механізми соціального залучення, що, безумовно, впливає на зовнішню і внутрішню соціальну політику. Наприклад, Конвенція ООН Про права осіб з інвалідністю (2006) була ратифікована в Україні ще у 2012 році, тоді як у Швейцарії лише у 2014, однак наміри та реальність інклюзивної освіти цих країн мають як суттєві відмінності, так і загальні риси. У Швейцарії усі діти отримують освіту разом, наскільки це дозволяють індивідуальні можливості розвитку кожної дитини. Згідно Конвенції, інклюзія дитини з особливими потребами не є привілеєм, а правом (стаття 23). Передумовою для успішної соціальної інклюзії в Швейцарії є політика кантону у галузі освіти, яка спрямована на те, щоб всі люди, незважаючи на їх походження, рівень інвалідності, соціальні чи емоційні потреби, мали доступ до всіх громадських установ, особливо до освітніх закладів. Кантон відповідає за те, щоб через роботу з громадськістю закріпити цю норму у суспільстві. Батьки особливих дітей і типових обмінюються інформацією і кооперують, учні спільно збирають спільно свій досвід, тому що вони є рівними членами. Інклюзивна співучасність як

право людини та інклюзивні структури у житті школи та на заняттях є усім відомими. Ідея підтримки інклюзії втілюється та має вигляд тринаміки, що означає «співпрацю в інтересах дитини» [11, с.28]. Люди у суспільстві не знають як ставитися до особливих потреб цих дітей, але за допомогою трилога, який об'єднує дитину, батьків та громадськість, з'являється можливість утримати баланс цих відносин. В іншому випадку, коли баланс втрачено – порушуються відношення і дитина страждає від наслідків цього, опинившись в статусі дезадаптованої.

Кафедрою філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського реалізується соціальний проект «Інтерактивні соціальні історії». Реалізація даного проекту оптимізує соціальну адаптацію на мікро- і макрорівнях завдяки створенню інклюзивного середовища та налагоджує соціальну комунікацію між дітьми з особливими потребами та соціальним середовищем. Метою даного проекту є створення умов соціальної інклюзії для дітей з особливими потребами, а також соціальна інтеграція сімей, у яких вони виховуються. В даний час в Україні активно реалізується закон про інклюзивну освіту і впроваджується практика інклюзивного навчання в школах і дитячих садках. На жаль, суспільство не завжди толерантно ставиться до дітей з особливими потребами. Зазвичай батьки нормотипових дітей виступають проти спільного навчання в умовах інклюзії. Причиною даної соціальної ситуації часто є недостатня кваліфікація педагогів, відсутність достовірної інформації про дітей з особливими потребами та інші фактори. В Україні проводяться різноманітні заходи, присвячені Дню толерантності, на яких проголошуються ідеї рівності і прийняття, однак досі в суспільстві існує тенденція до неприйняття людей з особливими потребами та ставлення до них, як до тих, що мають дефект. Наслідком є маргінальний статус даної соціальної групи.

Реалізація проекту сприятиме, на локальному рівні, можливості інтеграції дітей з особливими потребами в систему соціальних відносин, професійної самореалізації, що істотно вплине на якість життя кожної родини і дозволить нівелювати їх маргінальний статус. На глобальному рівні успішна реалізація проекту стане одним з кроків в подоланні стереотипів щодо дітей з особливостями розвитку та поведінки. Завдяки розширенню інформації о даній соціальній групі зросте толерантність в суспільстві по відношенню до неї, зростатиме рівень інформованості суспільства про можливості профілактики дезадаптації дітей з особливими потребами та дітей групи ризику, що збільшить можливість їх соціальної адаптації.

Набуття можливостей соціального контакту за допомогою соціально-освітнього проекту «Інтерактивні соціальні історії», дає змогу отримати практичні навички бажаної поведінки у формі соціальних історій, опис особливостей інтеракції нормотипових дітей з особливими, зрозуміти наслідки нестачі соціально-емоційних компетенцій (проблеми поведінки, агресія, екстремальна форма сором'язливості). Однак, соціальна адаптація дитини це не тільки входження її у соціальну групу, а й прийняття норм, правил поведінки, які існують у суспільстві, пристосування до умов перебування під час якого формується самосвідомість та ролева поведінка, здібності до самоконтролю й адекватні зв'язки з оточуючими.

Подальша реалізація проекту планується також в формі «Школи соціальної компетентності», у якій діти з особливими потребами отримують навички соціального підприємництва.

Проведене дослідження дозволяє виокремити наступне.

Соціальне проектування являє собою діяльність, спрямовану на розвиток та оптимізацію соціальної сфери у локальному або глобальному масштабі, метою якої є вирішення актуальних соціальних проблем.

Формування соціального проектування як особливого роду діяльності відбувалося паралельно зі становленням уявлень про майбутнє суспільства, про формування та реалізацію якісних змін соціального буття.

Соціальне проектування поєднується із практикою соціальних перетворень, які передбачають відповідні соціальні наслідки, що розкривають необхідність соціального проекту, адекватного життєдіяльності суспільства. Стратегічною метою соціального проекту є створення оптимальної організації соціальних відносин із урахуванням об'єктивних умов життєдіяльності різних соціальних груп і суспільств.

Соціокультурне середовище впливає на світосприйняття дитини з особливими потребами, змінює її свідомість, дозволяє відчувати себе повноцінною людиною, сприяє успішній інтеграції в соціум і, відповідно, успішної соціалізації. Соціокультурне середовище має великі можливості в створенні ефективних умов для успішної реабілітації дітей, які мають обмежені можливості фізичного здоров'я, в тому випадку, якщо: діти, які мають обмежені можливості фізичного здоров'я, розглядаються як рівноправні члени суспільства.

Соціальну інклюзію можна визначити як бажану ситуацію, при якій всі члени суспільства мають достатні можливості й ресурси для повноправної і повноцінної участі в усіх сферах суспільного життя, а за рівнем забезпечення соціальної безпеки вони перебувають у рамках, які вважаються нормальними для певного суспільства.

Проблема соціальної дезадаптації дітей з обмеженими можливостями вирішується досить успішно, в тому числі, завдяки проектуванню інклюзивного освітнього простору, який сприяє їх інтеграції в соціальне і культурне середовище сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гараедаги Дж. Системное мышление. Как управлять хаосом и сложными процессами. Платформа для моделирования архитектуры бизнеса. – Минск: Гревцов Букс, 2010. – 480 с.
2. Добровольская Т. Инвалид и общество: социально-психологическая интеграция / Т. Добровольская, Н. Шабалина // СОЦИС. – 1991. – №5. – с.3-8.
3. Добровольская Т. Инвалиды: дискриминируемое меньшинство? / Т. Добровольская, Н. Шабалина // СОЦИС. – 1992. – №5. – с.103-106.
4. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / Патрикєєва О., Софій Н., Луценко І., Василяшко І. Під заг. ред. Шинкаренка В., — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2013. — 96 с.
5. Луков В. Социальное проектирование: Учеб. пособие. — 3-е изд., перераб. и доп. / В. Луков. — М.: Изд-во Моск. гуманит.-социальн. академии: Флинта, 2003. — 240 с.
6. Орленко І. М. Соціальна дезадаптація як об'єкт соціально-філософського дослідження. // Наукове пізнання: методологія та технологія. – 2015.- №2 (35).- С.71-78
7. Пальчинская М. Социологическая квалификация маргинальных групп / М. Пальчинская. – Одесса, изд-во Одесского национального морского университета – 2010. – 32 с.
8. Парсонс Т. Система современных обществ: пер. с англ. / Т. Парсонс; пер. Л. Седова, А. Ковалева; под ред. М. Ковалевой. – М.: Аспект Пресс, 1997. – 270 с.
9. Печенкин В. Проблема образования в представлениях инвалидов / В. Печенкин, Д. Зайцев // СОЦИС. – 2008. – №3. – с.92-97.
10. Прогнозное социальное проектирование: Теоретико-методологические и методические проблемы / Отв. ред. Т. Дридзе. – М.: Наука, 1994. – 215 с.
11. Рене Хубрехтсе. Тринамика-концепция сотрудничества родителей и специалистов в интересах ребенка/ Доклад // Друга всеукраїнська конференція по синдрому Дауна. – 10-11 листопада 2017. – Київ. – 39 с.
12. Українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»: тренінгові модулі. – К., 2011. – 124 с.
13. Хендріка Граф-де Реутер Прийняття дітей з особливостями розвитку та шкільна інклюзія: швейцарські реалії. Доклад. – Друга всеукраїнська конференція по синдрому Дауна. – 10-11 листопада 2017. – Київ. – С.39

14. Silver H. SocialExclusionandSocialSolidarity: ThreeParadigms / HilarySilver // [Електроннийресурс]. – Режимдоступу: http://www.socialinclusion.org.np/userfiles/file/SocialExclusion_and_Solidarity_by_Hillary_SILVER.pdf

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

УДК: 1.316.3

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ ГАБІТУСНОМО ECONOMICUS: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІЙ ДИСКУРС

Стаття присвячена соціально-філософському аналізу економічної освіти у філософсько-освітньому дискурсі як соціогуманітарного габітусу homo economicus. Обґрунтовано висновок про те, що в умовах сьогодення економічна освіта є стратегічним ресурсом у поліпшенні добробуту людей, забезпеченні національних інтересів, зміцненні авторитету і конкурентоспроможності держави. Автор робить висновок про те, що Високоосвічена нова економічна людина – це виклик часу. Інновації в економічній освіті – це та суспільно-необхідна творча діяльність, без якої вже не можуть результативно відбуватися суспільні процеси в Україні в умовах глобалізації.

Ключові слова: економічна освіта, соціогуманітарний габітус homo economicus, Високоосвічена нова економічна людина

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СОЦИОГУМАНИТАРНЫЙ ГАБИТУС НОМОЕCONOMICUS: ФИЛОСОФСКО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ДИСКУРС

Статья посвящена социально-философскому анализу экономического образования в философско-образовательном дискурсе как социогуманитарного габитуса homo economicus. Обоснован вывод о том, что в сегодняшних условиях экономическое образование является стратегическим ресурсом улучшения благосостояния людей, обеспечения национальных интересов, укрепления авторитета и конкурентоспособности государства. Автор делает вывод о том, что высокообразованный новый экономический человек - это вызов времени. Инновации в экономическом образовании - это и общественно-необходимая творческая деятельность, без которой уже не могут результативно происходить общественные процессы в Украине в условиях глобализации.

Ключевые слова: экономическое образование, социогуманитарный габитус homo economicus, Высокообразованный новый экономический человек.

ECONOMIC EDUCATION AS SOCIO-HUMANITARIAN HABITUS OF HOMOECONOMICUS: PHILOSOPHICAL-EDUCATIONAL DISCOURSE

The article is devoted to the socio-philosophical analysis of economic education in philosophical and educational discourse as a sociohumanitarian habit of homo economicus. Overcoming an acute crisis that influences all spheres of social life, the Ukrainians, orienting on European values, are trying to find their new way to the future. To understand this fact is an essential action, especially on current situation in Ukraine, if we want to create an economic person of a new type, he/she should correspond to the challenges of the 21st century. Social institution of education was and still is the determinant of political, scientific, social and economic points of the society, they were the means of creation of world ideals and lifetime aspirations of economic person. National educational policy should consider its world's development tendencies; it should consider social, economics, technological, social and cultural changes, that are happening not only in Ukraine, but